

Vignatiová, Jana; Bechyňová, J.

Několik poznámek k miskovitým tvarům velkomoravské keramiky na hradišti Pohansku u Břeclavě

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. E, Řada archeologicko-klasická. 1967, vol. 16, iss. E12, pp. 228-232

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/109946>

Access Date: 27. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

11 *Oi Menghin*, Germania 38 (1960), 148n.

12 Rovornéj nálezojé mapy v již citovaném díle *Nálezj mincí... I*, 1955, v němž není uveden žádný náleží pířmo z Karviná.

Zu einigen halbvergessenen oder unsicheren römischerzeitlichen Funden aus Mähren. Der Verfasser erinnert an zwei vermutlichen Fundorten bei Zlobice (Flur „Na souhradí“) und bei Pořenice-Tetřtice, die 1911 im Zusammenhang mit der römerzeitlichen Siedlung bei Bezmřrov erwähnt wurden, und an zwei römerzeitlichen Grabfunden von Kozušany-Tážaly und von Třišín, welche nur L. Zotz im Jahre 1942⁷ durchaus kurz verzeichnet hat, die aber fast unbekannt blieben.

Endlich beachtet er ein älter Münzfund von Karviná, welcher O. Menghin in Germania 38¹¹ ungenau als ein Fund von Fryšták (Freistadt ist nämlich tschechisch Karviná) veröffentlicht hat.

Několik poznámek k miskovitým tvářum velkomoravské keramiky na hradisti Pohansku u Břeclavě (publikováno s laskavým svolením prof. dr. F. Kalouska)

Mezi bohatým keramikým materiálem, nalezeným na velkomoravském hradisti Břeclav-Pohansko (výzkum katedry prehistorie fil. fak. UJEP Brno, vedoucí prof. dr. F. Kalousek) nechybějí mezi ostatními nálezy zlomky keramikých misek a talířků. Protože jde o keramiké tvary na velkomoravských lokalitách poměrně vzácné a dosud málo publikované, stojí zato si jich blíže povšimnout. Zprávy o moravských nálezech slovanských misek podává ve starší literatuře I. L. Cervinka,¹ v novější V. Hrubý,² J. Poulik,³ B. Dostál⁴ aj. 5; tuto archeologové tyto keramiké nálezy blíže neanalyzují a zabývají se jimi spíše okrajově. Vyčerpávajícím způsobem pojednal o keramikých miskách a jim příbuzných tvarech slovanské produkce Z. Váňa,⁶ jehož práce je ovšem zaměřena především na oblast Čech a východního Německa. Z. Váňa sebral a roztrřidil misy a mísovitě tvary z uvedených oblastí do osmi základních typů (I—VIII);⁷ jako mísovitě tvary chápe všechny nádoby, jejichž šírka přesahuje podstatně výšku.⁸

Při hodnocení nálezu z Pohanska nebyl vybrán materiál zcela v soulase s Váňovou definicí. Byly vybrány jen ty keramiké fragmenty, které mají vysloveně miskovitý nebo talířkovitý tvar; i když nižší, širší nádoby, které Váňa zařazuje jako misy (typ III, IV, V) se zde také vyskytují. Jedná se však často o nádoby, tvarově zcela analogické běžným hrncovitým formám, které mohly být používány jako hrnce i jako misy a jejich funkci nelze přesně určit. Z. Váňa zařazuje do své studie také rozličné typy pekáčů a pražnic (typ VII),⁹ jež se na velkomoravském hradisti Pohansku vyskytly v celé řadě exemplářů.¹⁰ Vzhledem k tomu, že jejich funkce, technické zpracování a materiál jsou odlišné od ostatní keramiky, nebyly zahrnuty mezi tento výběr malé části keramikého inventáře z Pohanska.

Zlomky keramikých misek pocházejí většinou z prostoru knížecího dvorce opevněného palisádovým opevněním;¹¹ ze sídelních objektů i kulturních vrstev. Dva keramiké zlomky pocházejí z objektu na jihozápadním předhradí, které je vzdáleno asi 600 m od hradisti, opevněného valem.

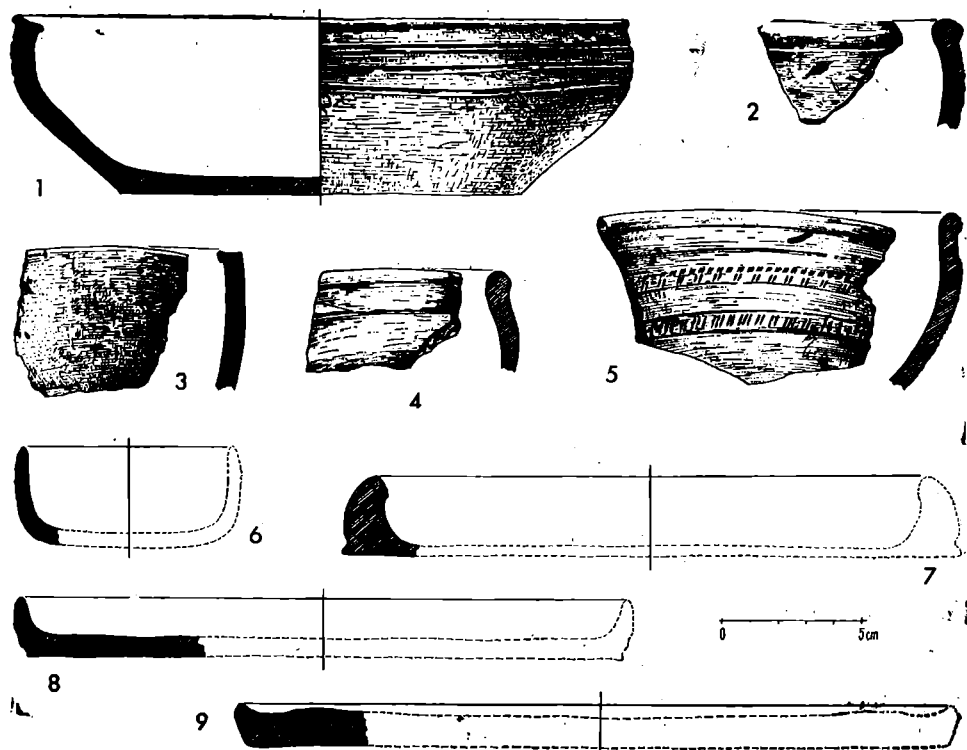
Z velkého zahloubeného objektu č. 105 s dvěmi kopulovitými pecemi pochází několik fragmentů, z kterých bylo možno rekonstruovat misku s mírně dovnitř zataženým okrajem s římsou uvnitř. Z vnější strany je zdobena pod okrajem 3 jednoduchými vodorovnými rýhami. Vně i uvnitř je světle hnědá. Je vyrobena z hlíny promísené pískem a dobře vypálena. Z vnitřní strany dna jsou patrné stopy po obtáčení na kruhu. Průměr okraje 21 cm, průměr dna 14 cm, výška 6,5 cm (obr. 2: 1). V objektu byly společně s miskou zjištěny vedle běžného keramikého materiálu z velkomoravského období a zviřecích kostí drobné železné předměty, zlomek latěnského skleněného náramku, kostěné proplétáčky a bronzová náušnice se spirálovitým ukončením podunajského typu.¹² Tuto misku je možno zařadit do Váňova typu Ib,¹³ i když zatažení okraje — pro tuto skupinu charakteristické — není u exempláře z Pohanska zvláště výrazné. Nejbližší analogií je náleží z Litoměřicka,¹⁴ miska takéž obtáčená na kruhu, ale nezdobená a se značkou na dně. Z. Váňa považuje tento typ mis za poměrně mladý a nálezojé okolnosti misky z objektu č. 105 tomu nasvědčují.

Z objektu č. 34 pochází část velmi malé misky se zaobleným okrajem a stěnami oble přecházejícími v zaoblené dno. Z vnější strany pod okrajem jsou stopy po výzdobě trojnásobnou horizontální rýhou. Je vyrobena v ruce, velmi neumělé, z hlíny promísené pískem, má hnědošedou barvu a je poměrně dobře vypálena. Průměr okraje 6—8 cm, výška 3,7 cm (obr. 2: 6). Společně s fragmentem misky byly v objektu nalezeny střeby běžné velkomoravské produkce a zviřecí kosti. Tato miska, i když má některé znaky, které by dovolovaly její zařazení do Váňovy skupiny Ib,¹⁵ se svým nápadně neumělým provedením z této skupiny vymyká. Vzdálenou analogií snad může být skandinávská miska z Knutby,¹⁶ která je kladena do 2. poloviny 9. až do 1. poloviny 10. století.¹⁷ Není však vyloučeno, že fragment z objektu č. 34 nepatřil používaně keramiké misce, ale jde o nezadařený výrobek.

Ze zahloubeného objektu 6/IV z jihozápadního předhradí pocházejí dva fragmenty patrně

jedné misky s vodorovně seříznutým mírně prožlábnutým okrajem s náznakem římsy na vnitřní straně. Stěny misky se od dna kuželovitě rozevíraly; dno není zachováno. Barva střepů je hnědošedá, hlína je promísená pískem a jemnými zrnky slídy; dobře vypálena. Na vnější straně fragmentů jsou stopy obtáčení na kruhu. Průměr okraje více než 30 cm, výšku misky nelze zjistit (obr. 2: 3). V objektu byl dále nalezen běžný velkomoravský keramický materiál, zlomky drobných železných předmětů, kostěné proplétáčky, zvířecí kosti, mazanice a železná struska. Objekt byl porušen hrotem č. 20/IV. Podle Váňova schématu je možno zařadit tuto misku do skupiny IIa¹⁸ s nejbližšími analogiemi z Phöben¹⁹ a z Klenice.²⁰ Fragmentsy misky z objektu č. 6/IV se však od uvedených analogií poněkud liší, především profilací stěn a zejména technickým provedením — zmíněné misky z Phöben i Klenice jsou vyrobeny v ruce, zatímco fragmenty z objektu 6/IV jsou technicky dokonale, obtáčené na kruhu. Z. Váňa soudí, že tento jednoduchý kuželovitý tvar se mohl beze změn udržet poměrně dlouho,²¹ takže i když typ IIa patří svým datováním do staršího období (zhruba na konec 8. stol.), je pravděpodobné, že fragmenty misky z objektu č. 6/IV jsou mladší a lze je zařadit, zejména podle průvodního materiálu ke konci 9. století. Nedá se vyloučit ani jiná interpretace těchto keramických fragmentů: mohlo by jít podle tvaru o tzv. hrnčířské „kapsle“, které V. Hrubý uvádí z Osady č. I „Na valách“.²² Pro tento výklad mluví skutečnost, že na jihozápadním předhradí byly nalezeny zlomky jemné keramiky antických tvarů,²³ proti této interpretaci lze uvést kromě jiného, že na popisovaných fragmentech nejsou stopy po jakémkoliv umělém dělení stěn.²⁴

Z kulturní vrstvy ve čtvercích A 11—59 a A 11—60 nad destrukcí kamenné církevní stavby pocházejí dva střepy z kuželovité tuhé misky se zaobleným okrajem; je vyrobena z hlíny silně promísené tuhou a dobře vypálena. Průměr okraje 24 cm, výška misky se nedá zjistit. Tvar této misky byl pravděpodobně tentýž, jako u misky z objektu č. 6/IV;

Obr. 2. Ukázky fragmentů keramických misek z velkomoravského hradiska Pohanska u Břeclavě. (Kresba: A. Sik.)

její datování do 2. poloviny 10. století je dáno především tím, že byla nalezena nad destrukcí kostela a také použitý materiál (tuha) ji charakterizuje jako poměrně mladou.

V kulturní vrstvě čtverce A 10—53 byla nalezena část nevysoké misky s vodorovně seříznutým okrajem, s kuželovitě se rozevírajícími stěnami a s částí rovného dna. Je vyrobena z hlíny silně promísené pískem, dobře vypálená a je šedohnědé barvy. Průměr okraje 24 cm, výška 4,1 cm. Kromě části misky byly v kulturní vrstvě nalezeny 3 drobné železné předměty, železná struska, běžné střepy velkomoravského charakteru a zvířecí kosti. Zlomek misky se řadí — stejně jako fragment z objektu 6/IV do Váňovy skupiny IIa,²⁵ je však technicky dokonaleji provedena a patrně se svým datováním nevyvíká z rámce ostatního keramického velkomoravského materiálu.

Relativně velkou skupinu mezi nálezy z Pohanska tvoří nálezy keramických talířků, které můžeme zařadit do Váňovy skupiny VIIIc.²⁶

Z objektu č. 44 (mazaniceové ohniště) pochází větší fragment masivního v ruce tvarovaného keramického talířku s nízkým zaobleným okrajem a rovným dnem. Má světle hnědou barvu a je vyroben z hlíny promísené pískem, drobnými kaménky a slídou; je dobře vypálen. Průměr talířku 15 cm, výška 1,9 cm. Spolu s ním byly v objektu nalezeny typické velkomoravské střepy, zvířecí kosti, mazanice a železná struska.

Ze zahloubeného objektu č. 50, který ležel pod objektem č. 24, pochází větší zlomek keramického talířku s rovným dnem a nízkým nepravidelně zaobleným okrajem. Je šedohnědé barvy a vyroben v ruce z hlíny promísené pískem a slídou. Průměr talířku 19 cm, výška 2 cm (obr. 2: 8). V témže objektu byl nalezen běžný velkomoravský keramický materiál a hliněný přeslen.

V kulturní vrstvě nad pohřebištěm ve čtverci A 10—61, v hloubce 30—50 cm byl nalezen menší zlomek keramického talířku s kuželovitě rozevřeným zaobleným okrajem, s rovným dnem, na kterém je z vnější strany otisk dřevěné podložky. Je vyroben v ruce, z hlíny silně promísené pískem a kaménky, je hnědošedé barvy a dobře vypálen. Průměr talířku není zjistitelný, výška 2,4 cm. V téže kulturní vrstvě byl nalezen běžný střepový velkomoravský materiál a zvířecí kosti.

V kulturní vrstvě čtverce A 11—53 byl nalezen menší zlomek masivního hliněného talířku s nízkým zaobleným okrajem. Je vyroben v ruce z hlíny silně promísené pískem a kaménky a má hnědou barvu; je dobře vypálen. Průměr talířku 20 cm, výška 2,5 cm. Ve vrstvě byl nalezen běžný velkomoravský keramický materiál a zvířecí kosti.

Z kulturní vrstvy nad pohřebištěm ve čtverci A 15—58 pochází 2 menší fragmenty keramického talířku vyrobeného v ruce, se zaobleným okrajem, nerovným a mírně vně odsazeným dnem. Hlina je promísená hojně pískem a slídou, má hnědošedou barvu a je dobře vypálena. Průměr talířku je 22 cm, výška 2,5 cm (obr. 2: 7). Vedle části talířku byl ve vrstvě zjištěn běžný velkomoravský keramický materiál a zvířecí kosti.

Z kulturní vrstvy nad pohřebištěm ze čtverce A 7—58 pochází zlomek keramického talířku s velmi nízkým zaobleným okrajem a nerovným dnem, na kterém je otisk dřevěné podložky. Je vyroben v ruce z hlíny silně promísené pískem, drobnými kaménky a zrnky slídy. Má světle hnědou barvu a je dobře pálen. Průměr talířku 16 cm, výška 1,7 cm (obr. 2: 9). Ve vrstvě byly dále nalezeny: zlomek kamenného brousku, drobný železný předmět, běžný velkomoravský keramický materiál, mazanice a zvířecí kosti.

Všechny zlomky keramických talířků patří podle Z. Váni do skupiny VIIIc;²⁷ tento typ má na Moravě analogii v Troubsku²⁸ a v Ostrožské Nové Vsi,²⁹ na jihovýchodě jsou obdobné tvary v Rumunsku ve stanici Hlincea,³⁰ na severu v Polsku (Zlota, Czeczcin—Mácięcin, Staré Brodno) a v Meklenbursku (Rockow, Röbel, Hildsburg).³¹ Tento typ je datován všeobecně do 5.—8. století³² a vyskytuje se spolu s pražským typem (Troubsko).³³ I když na Pohansku není zjištěn tento keramický typ v žádném nálezovém celku současně s keramikou pražského typu, není to důkazem proti tomuto chronologickému zařazení. Střepy pražského typu nebyly na Pohansku nalezeny jenom na žárovém pohřebišti a v sídelních objektech, ale byly rozptýleny na mnoha místech v kulturní vrstvě velkomoravské. Je to dáno tím, že na Pohansku je slovanská vrstva těsně pod ornici a nálezové celky jsou nezdělaná povrchovými úpravami rozrušeny.

Samostatnou, i když nevelkou skupinu tvoří na Pohansku nálezy fragmentů misek keramiky antických tvarů.³⁴

V kulturní vrstvě nad pohřebištěm ve čtverci A 8—58 v hloubce 40—60 cm byla nalezena část misky bez dna s velmi mírně ovaleným okrajem, zdobená pod hrdlem 2 jednoduchými horizontálními rýhami a 2 řadami volkovaných svislých čar. Miska byla vyrobena na kruhu z velmi jemně plavené hlíny s příměsí jemně plaveného písku a slídy. Je rovnoměrně dobře vypálena do světle plavé barvy. Průměr misky 20 cm, výška se nedá zjistit

(obr. 2: 5). V kulturní vrstvě byla nalezena dále část železné ostruhy,³⁵ kostěný proplétáček, střep pražského typu, běžný velkomoravský keramický materiál, mazanice, malta, omítka a zvířecí kosti.

Z kulturní vrstvy u zahloubeného objektu č. 106 byl nalezen menší střep z misky s velmi mírně ovaleným okrajem a horizontální rýhou po vnější straně. Je vyrobena na kruhu z velmi jemně plavené hlíny s příměsí jemně plaveného písku a zrněk slídy. Je rovnoměrně vypálena do světle plavé barvy. Průměr misky je asi 20 cm, výška není zjištělná — dno chybí (obr. 2: 4). Kromě misky byly ve vrstvě nalezeny 2 drobné železné předměty, běžný velkomoravský keramický materiál a zvířecí kosti. V objektu č. 106 bylo nalezeno hrdlo amfory keramiky antického rázu.

V kulturní vrstvě čtverce A 20–73 (mimo palisádové opevnění dvorce) byl nalezen menší střep keramické misky s mírně ovaleným okrajem. Je vyrobena na kruhu z velmi jemně plavené hlíny s velmi jemně plaveným pískem. Je stejnoměrně vypálena a má světle šedou barvu. Průměr misky 22 cm, výška není zjištělná — dno chybí (obr. 2: 2). Spolu s miskou byly nalezeny běžné velkomoravské střepy, mazanice a zvířecí kosti.

Tyto exempláře není možno zařadit do Váňova schématu, neboť v oblasti, kterou zpracoval, se tyto typy keramických misek nevyskytly. V. Hrubý, který se keramikou antických tvarů nejpodrobněji z našich badatelů zabýval,³⁶ nevymezil dosud detailnější typologické členění uvnitř poměrně malého moravského souboru této exkluzivní velkomoravské keramiky. V. Hrubý,³⁷ J. Poulik³⁸ a A. Sós³⁹ zaměřili především pozornost na provenienci, případně technické provedení této keramiky. Hodnotíme-li technické zpracování, je možno dva fragmenty žluté antické keramiky z Pohanska zařadit do Hrubého skupiny 1,⁴⁰ svou výzdobou se část misky ze čtverce A 8–58 blíží některým římským prstencovým miskám.⁴¹ Fragment misky z šedé, jemně plavené hlíny je tvarově téměř shodný s oběma exempláři žluté antické keramiky, ovšem svou barvou se od nich výrazně odlišuje. Patří však patrně do téže skupiny jako žlutá keramika antických tvarů.

Zatím není možno vyvozovat z nálezů zlomků ušlechtilé keramiky antických tvarů na Pohansku závěry o místu jejich výroby. Výzkumy v Uherském Hradišti-Sadech⁴² určily zatím přesně jedinou moravskou dílnu na výrobu této keramiky. Zda na hradišti Pohansku existovala také, ukáží snad další výzkumy.

Uvedený výběr miskovitých tvarů z výzkumu velkomoravského hradiště Pohanska ukazuje, že tedy velkomoravský keramický inventář nebyl tak jednotvárný, jak se dříve mělo za to. Nálezy z Pohanska dokazují, že miskovité tvary nepatřily na této lokalitě k výjimkám, také proto, že jsou vyrobeny běžnou technikou ze stejného materiálu jako ostatní tamní keramika, ovšem s výjimkou keramiky antických tvarů. Jak vyplývá z rozboru tvarů a materiálu zjištěných keramických misek, nevymykají se svým datováním z rámce ostatní velkomoravské keramiky na Pohansku; konečně závěry však bude možno učinit až po zhodnocení ostatního náleзовého materiálu, především železných předmětů a šperků.⁴³

Závěrem je třeba poukázat na to, že moravské miskovité tvary, jak o tom svědčí některé exempláře z Pohanska, se poněkud odlišují od typů, které vytyčil Z. Váňa. Bylo by tedy velmi prospěšné sebrat a zhodnotit všechny moravské nálezy misek a jim příbuzných tvarů, srovnat je s typologií Váňovou a případně rozšířit o další varianty.

J. Vignatiová, J. Bechyniová

¹ I. L. Čerrinka, „Pražský typ“ keramiky v moravských nálezech, Věda a život VIII (1942), str. 469.

² V. Hrubý, Staré Město — velkomoravské pohřebiště „Na válach“, Praha 1955; Staré Město — Velkomoravský Velehrad, Praha 1965.

³ J. Poulik, Jižní Morava — zorné dávných Slovanů, Brno 1948—1950.

⁴ B. Dostál, Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní na Moravě, Praha 1966.

⁵ J. Hoferková, Středohradištní venkovská sídliště na Moravě, Brno 1965, rukopis diplomní práce.

⁶ Z. Váňa, Misy v západoslovanské keramice, PA XLIX (1958), str. 185—247, 41 obr.

⁷ Z. Váňa, op. cit. str. 187.

⁸ Z. Váňa, op. cit. str. 187.

⁹ Z. Váňa, op. cit. str. 239.

¹⁰ Rukopis náleзовé zprávy o výzkumu velkomoravského hradiště Pohanska u Břeclavě (uložen na katedře prehistorie filosofické fakulty UJEP v Brně).

¹¹ F. Kalousek, Velkomoravské hradištní město Břeclav — Pohansko (průvodce po výzkumech) Břeclav, 1961, str. 16—17.

¹² Tyto náušnice jsou v moravském prostředí datovány do počátku 10. stol. B. Dostál, Slovanská pohřebiště ze střední doby hradištní, str. 32.

¹³ Z. Váňa, op. cit. str. 193—195.

¹⁴ Z. Váňa, op. cit. str. 195, obr. 5 : 5.

¹⁵ Z. Váňa, op. cit. str. 193—195.

¹⁶ Dagmar Sellmg, Wikingerzeitliche und frühmittelalterliche Keramik in Schweden, Stockholm 1955, tab. 35 : 1 (typ A III : 1a).

- ¹⁷ D. Šelling, op. cit. obr. 63.
¹⁸ Z. Váňa, op. cit. str. 202—204.
¹⁹ Z. Váňa, op. cit. obr. 7 : 7.
²⁰ Z. Váňa, op. cit. obr. 7 : 4.
²¹ Z. Váňa, op. cit. str. 204.
²² V. Hrubý, Staré Město — Velkomoravský Velehrad, Praha 1965, str. 307.
²³ Viz nálesová zpráva: Jihozápadní předhradí, výzkum 1960 a 1962, vedoucí výzkumu *prof. dr. F. Kalousek*, Brno 1965 (uloženo na katedře prehistorie filosofické fakulty UJEP v Brně).
²⁴ V. Hrubý, op. cit. str. 307.
²⁵ Z. Váňa, op. cit. str. 202—204.
²⁶ Z. Váňa, op. cit. str. 239—241.
²⁷ Z. Váňa, op. cit. str. 239.
²⁸ Z. Váňa, op. cit. str. 240.
²⁹ J. Hoferková, op. cit. str. 122.
³⁰ M. Petrescu-Dimbovita, Slovanské sídliště v Moldavské oblasti Rumunska, SA VI-1 (1958) str. 214, obr. 4 : 5,7.
³¹ Z. Váňa, op. cit. str. 240.
³² Z. Váňa, op. cit. str. 241.
³³ Z. Váňa, op. cit. str. 240.
³⁴ V. Hrubý, op. cit. str. 308.
³⁵ Typ I A podle B. Dostála, op. cit. str. 74—75.
³⁶ V. Hrubý, op. cit. str. 304—308.
³⁷ V. Hrubý, op. cit. str. 304—308; Staré Město — velkomoravské pohřebiště „Na valách“, Praha 1965, str. 145—151.
³⁸ J. Pouček, Výsledky výzkumu na velkomoravském hradě „Valy“ u Mikulčic, PA XLVIII (1957) str. 320—321.
³⁹ A. Cs. Sós, Das frühmittelalterliche Gräberfeld von Keszthely-Fenekpuszta, Acta archaeologica Academiae scientiarum Hungaricae, T. XIII (1961) str. 295.
⁴⁰ V. Hrubý, Staré Město — Velkomoravský Velehrad, Praha 1965, str. 305.
⁴¹ M. R. Pernička, Zur Verbreitung und Typologie der römerzeitlichen Ringschüssel, SPFFBU E 3 (1968), obr. 4 : 7,5 : 6.
⁴² V. Hrubý, op. cit. str. 305. V. Hochmanová-Várová, Hrnčířská dílna z doby velkomoravské v Uh. Hradišti-Sadech, Almanach Velká Morava, Brno 1965, str. 134—135.
⁴³ Viz připravovaná monografie *prof. dr. F. Kalouska* o výzkumu velkomoravského hradě Pohanska.

At the Slavonic fortification Břeclav-Pohansko among other pottery there have been found some fractions of bowls. According to Z. Váňa's „Mlý v západoslovanské keramice, PA XLIX (1958)“ they may be classified into Ib, IIa, VIIIc though there are some deviations in form. Of much interest is the finding of 3 fractions of bowls of the so called antique and fine ceramics.

From the point of view of form, material and chronology they belong to the period of Great Moravia.

Translated by E. Dvořáková

Der Turmhügel „Žižkův stůl“ bei Malá Vrbka (Bezirk Hodonín)

Südwestlich der Gemeinde Malá Vrbka in der Wiesenflur „Zbrodek“, „Veselské“ und „Vojšice“, dicht am rechten Ufer des Baches, der unterhalb der Kuppe „Kobyla“ entspringt, befindet sich eine niedrige viereckige Anhöhe, die als „Žižkův stůl“ bezeichnet wird. Der Überlieferung nach wurde sie von den Hussiten aufgeschüttet,¹ bzw. mußten die Vorfahren der Bewohner von Malá Vrbka als Strafe, in ihren Münten die Erde vom nahen Berge „Výzkum“ (oder auch „Dubník“ 439 m hoch) herantransportieren.² F. Dvorský vermutete daß es sich um einen Grenzhügel oder Grabhügel handelt.³

Die Anhöhe „Žižkův stůl“ ist der Rest einer mittelalterlichen Wasserburg,⁴ die mit der Ansiedlung in Verbindung stand, welche sich am rechten Bachufer befand. Der Turmhügel hat einen quadratischen Grundriß von 8,70×8,70 m große und ist an der Ost- und Nordseite von einem 8,0—10,0 m breiten Graben umgeben. An der Westseite fließt in Richtung Süd—Nord ein Bach, in den der Graben einmündet. Der Graben, der in Regenzeiten Wasser führt, hat eine maximale Tiefe von 1,0 m.⁵ Es wurden keine Spuren von Steinbauten festgestellt. In der Nähe des Turmhügels sind an einigen Stellen des rechten Bachufers kleine Erhöhungen, auf denen Funde von Lehmewurf und Keramik vorkommen. Es handelt sich dabei wahrscheinlich um die von Feuer zerstörten Besiedlungen. Auf den quadratförmigen Grundriß wird ein Turmhaus angenommen. Ohne archäologische Forschungen kann an das Baumaterial des Hauses nicht geschlossen werden. Man kann aber mit größter Wahrscheinlichkeit annehmen, daß es sich um einen Holzbau gehandelt hat, der entweder ganz aus Holz gebaut war, oder auf einem Steinsockel stand.

Das Datieren des Objektes ist weder durch schriftliche Quellen, noch durch archäologische Funde möglich, so daß man nur auf gleichzeitige Parallelen angewiesen ist. Die viereckige Form der Wohnfläche datiert H. P. Schad'n bei mittelalterlichen Befestigungen in Niederösterreich (sog. Hausberge) als jüngere Erscheinung und bezeichnet die geringe Erhöhung des Turmhügels als Zeichen des Verfalls dieser Befestigungsform.⁶ In Deutschland, in der Umgebung Berlins, datiert J. Herrmann kleine viereckige Burgen ehestens